

Στο μυθιστόρημα *Η κεφαλή του Τσάτσουερθ*, η Κωνσταντία Σωτηρίου, ενώνοντας τη γυναικεία ματιά με την κοινωνική καταγγελία, συνδέει το παρελθόν των μεταλλωρύχων της Κύπρου με το παρόν των σύγχρονων μεταναστριών-θυμάτων, εμβαθύνοντας στο χάσμα αλλά και στη συνέχεια ανάμεσα στις γενιές και τη μοίρα τους. Στο βιβλίο της πρωταγωνιστεί μια ηλικιωμένη γυναίκα, χήρα μεταλλωρύχου, η οποία, ενώ φιλοξενεί μια νεαρή Φιλιπινέζα για να τη φροντίσει, δεν παύει να βιώνει τη μοναξιά και τον φόβο.

Όπως και στα αξιοσύστατα, προηγούμενα έργα της, η συγγραφέας, εμπνεόμενη από πραγματικά γεγονότα, τα μεταπλάθει δίνοντάς τους μια ανθρώπινη και πολιτικά φορτισμένη διάσταση. Ως εγγονή μεταλλωρύχου και εργάτριας οικοδομών, αφηγείται μέσω της ηλικιωμένης ηρωίδας της πώς η ιστορία της οικογένειάς της και των παλιών εργατών συνδέεται με την τραγωδία του 2019, όταν βρέθηκαν στην «Κόκκινη Λίμνη» τα σώματα των γυναικών-θυμάτων του πρώτου κατά συρροή δολοφόνου στην Κύπρο. Η Λίμνη –μέσ’ από αφηγηματικές παρεμβάσεις, άλλοτε συναισθηματικά φορτισμένες, άλλοτε ωμά ρεαλιστικές και με προκαταλήψεις– είναι ένας τόπος παλιών και νέων εγκλημάτων, ένας τόπος σύμβολο, που υπενθυμίζει την τύχη των αδύναμων –είτε Κύπριων στο παρελθόν είτε ξένων γυναικών στο παρόν– σε μια κοινωνία που συνεχίζει να αδιαφορεί. Η γυναίκα δεν είναι απλώς θύμα – είναι φορέας αλήθειας, μνήμης και μαρτυρίας. Ακόμα κι όταν αναπαράγει αντιφемινιστικές απόψεις, δεν καταδικάζεται αλλά αντιμετωπίζεται με κατανόηση, ως προϊόν ενός κόσμου άπιστου, που έχει διδάξει ακόμα και τις ομόφυλές της να βλέπουν με δυσπιστία η μία την άλλη.

Η Σωτηρίου, ξεκινώντας από έναν καθολικό τριτοπρόσωπο μονόλογο («Γένεσις») και παρουσιάζοντας την ηλικιωμένη –τη «γιαγιά-γριά», όπως την αποκαλεί– ως σύγχρονη μορφή αλλά και πρώην ιέρεια που δρασκελίζει τους αιώνες, μας καθιστά συμμετόχους τόσο στην ιστορία της εποχής της όσο και σε εκείνη των προγόνων της, μέσ’ από ένα σπονδυλωτό και πρωτότυπα δομημένο έργο. Πρόκειται για ένα σύνθετο έργο, με στοιχεία αυτομυθοπλασίας, ποιητικό αλλά και σκληρό, με την αφήγηση να εναλλάσσεται διαρκώς, από την

Πολύτροπη αλληγορία

ΤΗΣ ΧΡΥΣΑΣ ΦΑΝΤΗ

Κωνσταντία Σωτηρίου

Ακροβατώντας ανάμεσα στη λαϊκή προφορική παράδοση και τη σύγχρονη πολιτισμική κριτική, η Σωτηρίου μάς παραδίδει ένα ευφυές, βαθιά συγκινητικό και έξοχα δομημένο μυθιστόρημα, όπου η δύναμη της γλώσσας κυριαρχεί. Στη γραφή του, οι λέξεις και οι φράσεις επαναλαμβάνονται χωρίς ανάσα, χωρίς τελεία, παφλάζουν, σαν κύματα που χτυπούν ασταμάτητα· σφυροκοπούν όπως τα εργαλεία των μεταλλωρύχων τα έγκατα της γης, ή οι κραυγές των δολοφονημένων γυναικών τη συνείδησή μας. Η επιλογή του εσωτερικού μονόλογου κάνει την αφήγηση εξομολογητική, σχεδόν θεατρική, παραπέμποντας σε αρχαία τραγωδία

αποικιοκρατία στην Κύπρο μέχρι τις σύγχρονες μετανάστριες που αναζητούν εργασία και αξιοπρέπεια αλλά βρίσκουν τον θάνατο.

Τις εξιστορήσεις του πλαισιώνουν αναφορές σε αρχαίους μύθους, με το πρόσωπο της γιαγιάς-ιέρειας να θυμίζει αρχέτυπο της προφορικής παράδοσης και της συλλογικής μνήμης. Με το νήμα του πόνου και της γυναικείας καταπίεσης να διατρέχει αδιάκοπα την αφήγηση, η θυμώσοφη ηλικιωμένη, μεταξύ άλλων, ξετυλίγει με τρόπο καθηλωτικό τον μύθο του Κινύρα, εμπλουτίζοντας και φιλτράροντάς τον με τη δική της κριτική, απομυθοποιητική ματιά προς

τον πόλεμο και το θείο. Ο Απόλλωνας εμφανίζεται αλαζονικός, ενώ ο Αγαμέμνονας είναι σύμβολο επιθετικής εξουσίας, που ζητά υποταγή, όχι αλληλεγγύη. Τα πηλίνα πλοία, εύθραυστα, ειρηνικά, καταδικασμένα να διαλυθούν στο νερό, γίνονται συμβολισμός της ματαιότητας κάθε άοπλης αντίστασης μπροστά στη μηχανή του πολέμου και του εξαναγκασμού. Η τιμωρία που πέφτει πάνω στον Κύπριο βασιλιά –είτε από τον Απόλλωνα είτε από τον Αγαμέμνονα– δείχνει την αναξιοπιστία του θείου σχεδίου. Η αφηγήτρια το λέει καθαρά: «Δεν είναι να του έχεις εμπιστοσύνη του Θεού».

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑ ΣΩΤΗΡΙΟΥ
Η κεφαλή του Τσάτσουερθ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
ΣΕΛ. 144
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ, 2025

Αλλά και η περιπέτεια της κεφαλής του αγάλματος, που πιθανώς ανήκει στον Απόλλωνα και καταλήγει τελικά στο Βρετανικό Μουσείο ως «κεφαλή του Τσάτσουερθ» (από τον Αγγλο δούκα Τσάτσουερθ που την απήγαγε), μεταλλάσσεται σε μια πολύσημη αλληγορία για την αποικιοκρατία, και την αδυναμία μας να αναγνωρίσουμε την αξία αυτού που μας ανήκει. Η συγγραφέας τοποθετεί και εδώ το στοιχείο του μύθου μέσα στον καθημερινό κόσμο, καθώς το άγαλμα του Απόλλωνα δεν εντοπίζεται από αρχαιολόγους ή ιερείς, αλλά από γεωργούς και γριές. Και ενώ είναι έργο τέχνης ανεκτίμητο, κατακεραματίζεται, διαμελίζεται, μετατρέπεται σε χρηστικά αντικείμενα: κατσαρόλες, κούπες, τηγάνια.

Ακροβατώντας ανάμεσα στη λαϊκή προφορική παράδοση και τη σύγχρονη πολιτισμική κριτική, η Σωτηρίου μάς παραδίδει ένα ευφυές, βαθιά συγκινητικό και έξοχα δομημένο μυθιστόρημα, όπου η δύναμη της γλώσσας κυριαρχεί. Στη γραφή του, οι λέξεις και οι φράσεις επαναλαμβάνονται χωρίς ανάσα, χωρίς τελεία, παφλάζουν, σαν κύματα που χτυπούν ασταμάτητα· σφυροκοπούν όπως τα εργαλεία των μεταλλωρύχων τα έγκατα της γης, ή οι κραυγές των δολοφονημένων γυναικών τη συνείδησή μας. Η επιλογή του εσωτερικού μονόλογου κάνει την αφήγηση εξομολογητική, σχεδόν θεατρική, παραπέμποντας σε αρχαία τραγωδία.